

Een studie naar de voorkeuren van burgers voor politieke representatie en beleid

Emmi Verleyen (emmi.verleyen@uantwerpen.be)
Karolin Soontjens (karolin.soontjens@uantwerpen.be)

In het kader van het POLPOP- project namen wij tussen 10 en 13 januari 2022 een vragenlijst af bij 660 respondenten van het M²P panel. In dit rapport presenteren we enkele resultaten van die bevraging.

Het POLPOP-project

De vragenlijst die u enkele maanden geleden invulde, kaderde in een pilootstudie van een grootschalig onderzoek waarbij burgers worden bevroegd in 13 landen (namelijk België, Zwitserland, Portugal, Duitsland, Portugal, Canada, Australië, Noorwegen, Zweden, Tsjechië, Denemarken, Israël, Nederland en Luxemburg). Met dit onderzoek trachten we in de eerste plaats om de voorkeuren van burgers in kaart te brengen. Daarnaast leggen we een zeer gelijkaardige vragenlijst voor aan politici in deze 13 landen. Daarmee willen we onderzoeken hoe politici de (beleids)voorkeuren van burgers percipiëren, of ze er dezelfde preferenties op nahouden als “Jan met de pet” en of ze rekening houden met de voorkeuren van burgers bij het nemen van beslissingen.

In de vragenlijst die jullie invulden, peilden we daarom naar verschillende maatschappelijke thema's die de meeste mensen aanbelangen: economische ongelijkheid, klimaatverandering, enzoverder. Verder hebben we jullie mening bevroegd over het gevoerde beleid door politici – zo wordt onder meer gepeild naar de tevredenheid of ontevredenheid over het coronabeleid en van welke maatschappelijke problematieken jullie het meest wakker liggen.

DEEL 1: publieke opinie over actuele maatschappelijke kwesties en representatie

Belangrijkste bevindingen

- Over de aanpak van de coronacrisis zijn de respondenten over het algemeen vrij tevreden. Vooral het vaccinatiebeleid wordt positief beoordeeld. Iets minder enthousiast zijn jullie over de lockdown- en quarantaine maatregelen die tijdens de pandemie werden opgelegd.
- Naast de coronacrisis, wordt de klimaatproblematiek gezien als het belangrijkste probleem waar ons land mee wordt geconfronteerd. Het dalende vertrouwen in de politiek en het energiedebat staan respectievelijk op de tweede en derde plaats.
- Over de traditionele media in Vlaanderen zijn jullie dan weer minder positief; hoewel de meeste respondenten aangeven dat ze vinden dat nieuwskanalen eerlijk berichten, vindt een grote meerderheid de berichtgeving in traditionele media partijdig, en dus niet objectief.

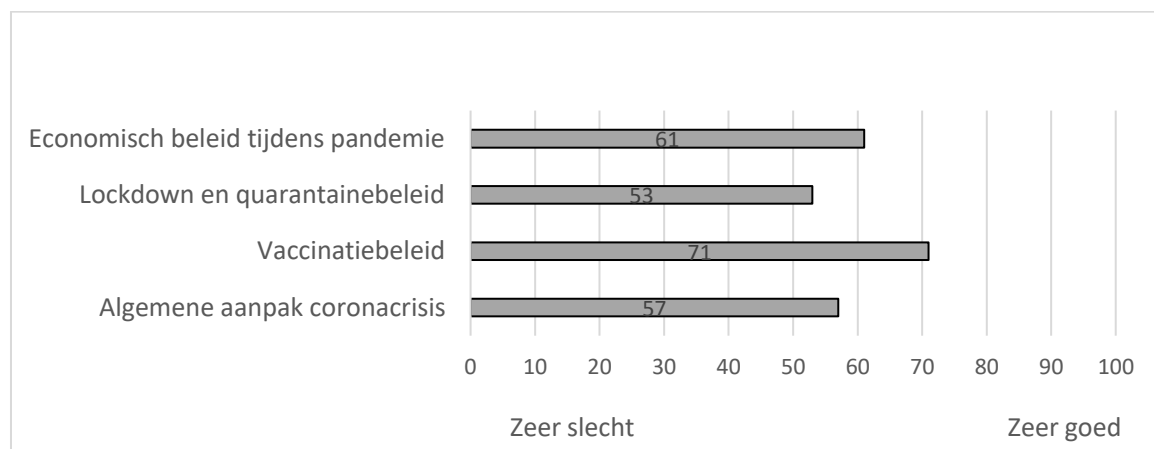
Aanpak van de coronacrisis: zijn we tevreden over onze regeringen of niet?

In de survey vroegen we jullie om het recente regeringsbeleid omtrent corona te beoordelen in vergelijking met andere landen. Hierbij lieten we jullie vier verschillende aspecten van de coronacrisis evalueren, namelijk de aanpak van 1) de pandemie in het algemeen, 2) het vaccinatiebeleid, 3) het lockdown- en quarantainebeleid, en 4) het economische beleid tijdens de pandemie. In de survey werd meer bepaald gevraagd om al deze aspecten van het coronabeleid te evalueren op een schaal van 0 (zeer slecht) tot 100 (zeer goed).

In **Figuur I** is de evaluatie van elk aspect van het coronabeleid afzonderlijk opgesteld. Geen enkele beoordeling blijkt lager te liggen dan 50. We zouden hierdoor kunnen stellen dat er toch een zekere mate van tevredenheid bestaat over de aanpak van de coronacrisis onder de respondenten. Toekomstig comparatief onderzoek zal moeten uitwijzen of we het hiermee beter dan wel slechter doen dan andere landen.

Verder blijkt uit Figuur I dat niet elk aspect van het coronabeleid even positief wordt beoordeeld. Jullie waren over het algemeen het meest positief over het vaccinatiebeleid (een gemiddelde score van 71) en over het economisch beleid tijdens de pandemie (gemiddelde score van 61). Het lockdown- en quarantainebeleid dat de regering voerde kan op het minste enthousiasme rekenen (gemiddelde score van 53). Opvallend is bovendien dat de evaluatie van de coronacrisis in zekere mate afhangt van iemands politieke voorkeur: mensen die zichzelf eerder als ideologisch rechts identificeren zijn over het algemeen negatiever over de aanpak van de coronacrisis dan zij die zich aan de linkerzijde positioneren.

Figuur I – Evaluatie aanpak coronacrisis (gemiddelde score)

Waar ligt u het meest wakker van?

Afgezien van de coronacrisis, domineerden nog verschillende andere thema's het publieke debat in januari, wanneer we de vragenlijst hebben afgenomen. Aan de hand van een open vraag vroegen we jullie wat op dat moment *de belangrijkste kwesties of problemen zijn waarmee ons land wordt geconfronteerd*. Hierop werden verschillende maatschappelijke problemen en bezorgdheden aangehaald. Sommige thema's kwamen echter vaker terug dan andere. Ongeveer één vijfde van de respondenten antwoordde dat het *klimaat* het belangrijkste probleem is waarmee ons land wordt geconfronteerd. Op de tweede plaats staat het gebrek aan vertrouwen in politici en in de politiek meer algemeen — burgers die zich niet vertegenwoordigd voelen, of die kritiek hebben op het inefficiënte bestuur door bijvoorbeeld de versnippering in de bevoegdheden. Het energiedebat — de

energieprijzen en -bevoorrading — staat op de derde plaats. Armoede en sociale ongelijkheid, alsook de begroting vervolledigen de top vijf.

Belangrijke kanttekening hier is dat in januari, toen u onze vragenlijst invulde, de oorlog in Oekraïne nog niet was losgebarsten. Wanneer we vandaag zouden vragen naar het belangrijkste probleem, zou de oorlog (en gerelateerde issues zoals vluchtelingenstroom, maar zeker ook de gasprijzen) veel vaker worden genoemd. Wellicht veel vaker dan de klimaatproblematiek. Het energiedebat staat vandaag nog steeds hoog op de publieke, alsook de politieke, agenda.

Klimaatverandering en de gevolgen daarvan, blijkt voor veel Vlamingen een belangrijk probleem te zijn. Dat maakt het interessant om ook de steun voor mogelijke oplossingen voor zulke klimaatverandering onder de loep te nemen. Zo vroegen we jullie bijvoorbeeld naar de steun voor belastingen op fossiele brandstoffen en naar subsidies voor hernieuwbare energie. Het voorstel om belastingen op fossiele brandstoffen te verhogen kan op redelijk wat bijval rekenen, 46 procent van de respondenten zegt voorstander te zijn, 38 procent vindt het een slecht idee. Het voorstel om hernieuwbare energie te subsidiëren is duidelijk populairder: 80 procent van de respondenten is het idee genegen.

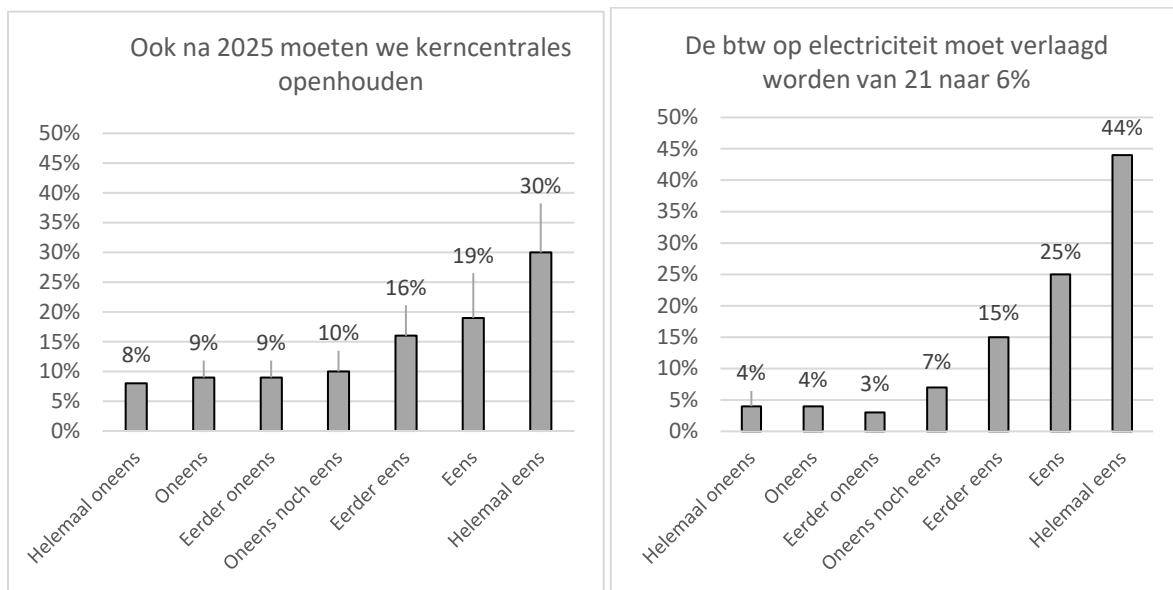
Dat het energiedebat een gecontesteerd onderwerp is, kan ook verder onderbouwd worden met andere resultaten. Aan de respondenten werd in de survey gevraagd om hun mening te geven over actuele beleidsvoorstellen, waaronder de kernuitstap en de verlaging van de btw op elektriciteit. Over beide onderwerpen nam de regering deze maand een beslissing. Naar aanleiding van de Russische invasie in Oekraïne en de stijgende gasprijzen bereikte de regering op 18 maart 2022 een akkoord om de twee jongste kernreactoren Doel 3 en Tihange 4 tien jaar langer open te houden. Hierdoor komt de geplande kernuitstap in 2025 er niet (volledig) Omdat deze twee kerncentrales geen bevoorradingszekerheid kunnen garanderen, zullen er ook twee nieuwe gascentrales gebouwd worden ¹(Paelinck, 2022). **Figuur II** toont aan dat er een grote meerderheid van jullie effectief voorstander is om de kerncentrales ook na 2025 open te houden. In dit opzicht komt de beslissing over de kernuitstap tegemoet aan de publieke opinie.

Door de stijgende energieprijzen woedde afgelopen maanden ook hevig het politiek debat over de maatregelen om de energiefactuur zoveel mogelijk te drukken. Begin februari kwam de federale regering tot een akkoord om de btw op elektriciteit tijdelijk te verlagen van 21 naar 6%. Deze maatregel is ingegaan op 1 maart en duurt tot 30 juni van dit jaar ²(Valvakens, Grommen & Aernoudt, 2022). Onderstaande grafiek toont dat liefst 84 % van de respondenten achter een btw-verlaging van 21 naar 6 procent staat. Opnieuw ligt de recent genomen beslissing van de federale regering in lijn met wat de meeste Vlamingen lijken te willen.

¹ Paelinck, G. (2022, 1). Regering wil jongste twee kernreactoren 10 jaar langer openhouden, ruim miljard voor snellere omslag naar hernieuwbare energie, *VRTNWS*. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/03/18/kernuitstap/>

² Valvakens, J., & Grommen, S., & Aernoudt, R. (2022, 1 februari). Btw-verlaging op elektriciteit en premie van 100 euro: zo pakt de regering de hoge energiefacturen aan, *VRTNWS*. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/01/31/kernkabinet-zoekt-andermaal-oplossing-voor-hoge-energiefacturen/>

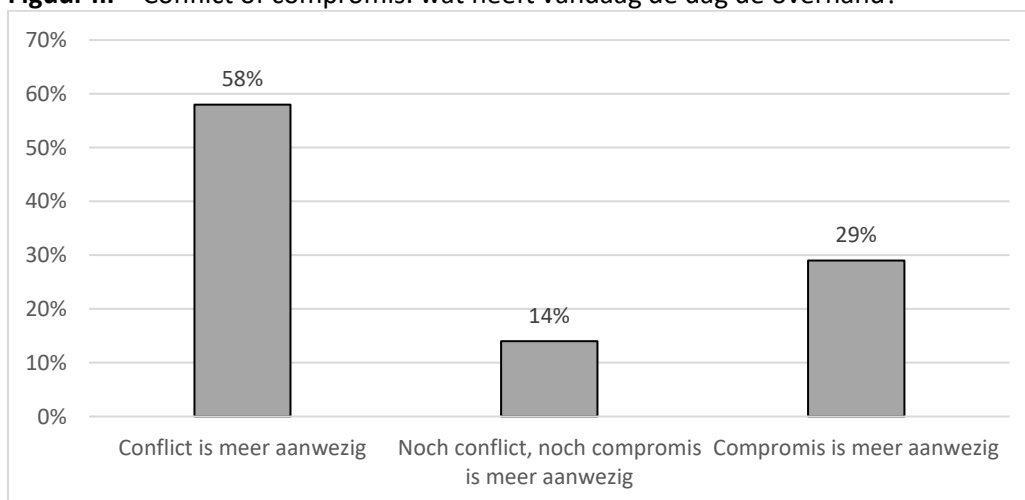
Figuur II – Publieke opinie ten aanzien van kernuitstap en BTW verlaging

Conflict of compromis in de politiek, wat heeft de overhand?

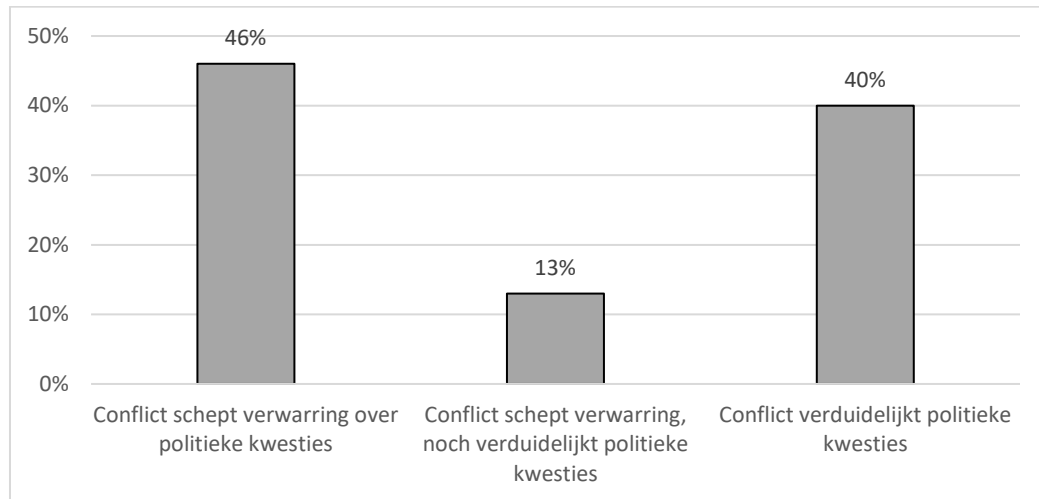
Politieke partijen discussiëren met elkaar om al dan niet samen tot een compromis te komen. Sommigen beweren echter dat het vandaag de dag moeilijk is om tussen zulke compromissen te komen, of bekritisieren het huidige politieke klimaat omdat er juist te weinig naar compromissen wordt gezocht. Maar hoe kijken burgers hiernaar? Vinden mensen dat het zoeken naar compromissen of juist de conflicten tussen partijen vandaag de dag de overhand heeft? En is dat positief of negatief voor ons beeld van de politiek (met name voor onze kennis van de politiek). Onderstaande **Figuur III** toont aan dat de meerderheid van de respondenten van oordeel is dat conflicten tussen partijen veelal de overhand nemen in de politieke arena. Al blijkt uit **Figuur IV** dat zulke conflicten niet noodzakelijk verwarrend zijn voor burgers.

Figuur III – Conflict of compromis: wat heeft vandaag de dag de overhand?

De vraag is: zorgen conflicten tussen politieke partijen voor verwarring of verduidelijkt dit net de politieke kwesties? Zoals onderstaande grafiek weergeeft, lijkt de mening van de respondenten hierover meer verdeeld te zijn. Toch geeft 46 procent van de respondenten aan dat conflict tussen partijen vooral voor verwarring zorgt.

Figuur IV – Conflicten tussen partijen: verwarrend of eerder verhelderend?

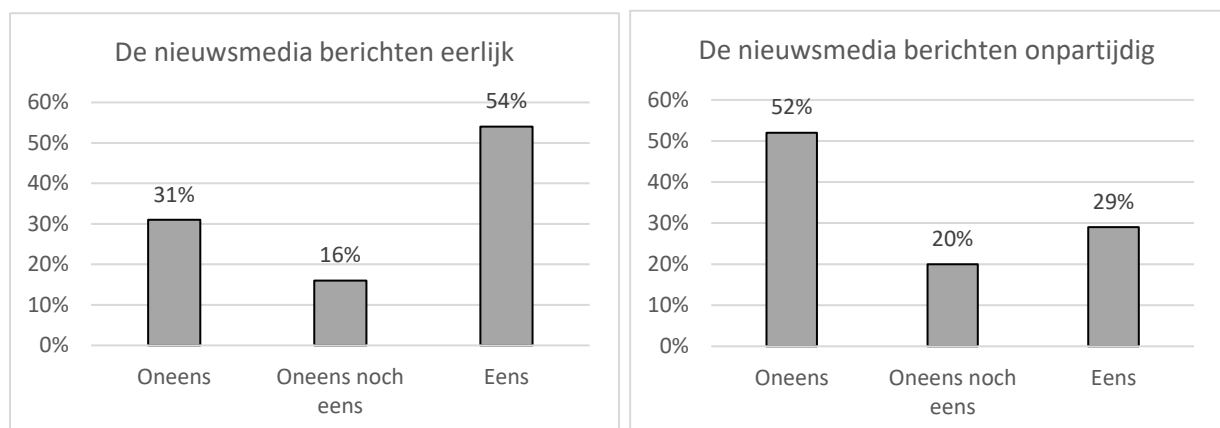

Hoe kijken we naar de traditionele media?

In democratische samenlevingen is een zekere mate van vertrouwen in traditionele media cruciaal. Uit internationaal onderzoek blijkt echter dat dit vertrouwen de laatste jaren sterk af is genomen. Als we kijken naar de resultaten uit onze bevraging, zijn de conclusies niet eenduidig negatief. Zo zien we in **Figuur V** dat een meerderheid van de respondenten (54%) vindt dat nieuwsmedia in Vlaanderen eerlijk zijn, en nog eens 16 procent heeft een eerder neutraal standpunt hieromtrent. Feit blijft, natuurlijk, dat de overige 31 procent van de respondenten wél vindt dat de media oneerlijk berichten.

Hoewel de meeste respondenten vinden dat nieuwsmedia eerlijk berichten, blijkt een veel groter punt van kritiek de partijdigheid in nieuwsberichtgeving te zijn. Een grote meerderheid van de respondenten heeft het gevoel dat de traditionele media bepaalde partijen bevoordelen en andere benadelen in hun berichtgeving, en dus “ongebalanceerd” of “partijdig” berichten (slechts 29 procent vindt dat de media wel redelijk objectief en onpartijdig berichten).

Figuur V – Beoordeling van Vlaamse nieuwsmedia

DEEL 2: ONGELIJKHEID IN REPRESENTATIE

Belangrijkste bevindingen

- Een grote meerderheid van de respondenten vindt dat de overheid maatregelen moet nemen om de verschillen in het inkomensniveau te verkleinen. Vooral ouderen en mensen met een handicap verdienen volgens jullie overheidssteun
- De meerderheid van de respondenten beschouwt het systeem van erfenissen als eerlijk. Tegelijk is een meerderheid van 60 procent wel voorstander van het idee om een belasting te heffen op erfenissen boven een bepaald bedrag.

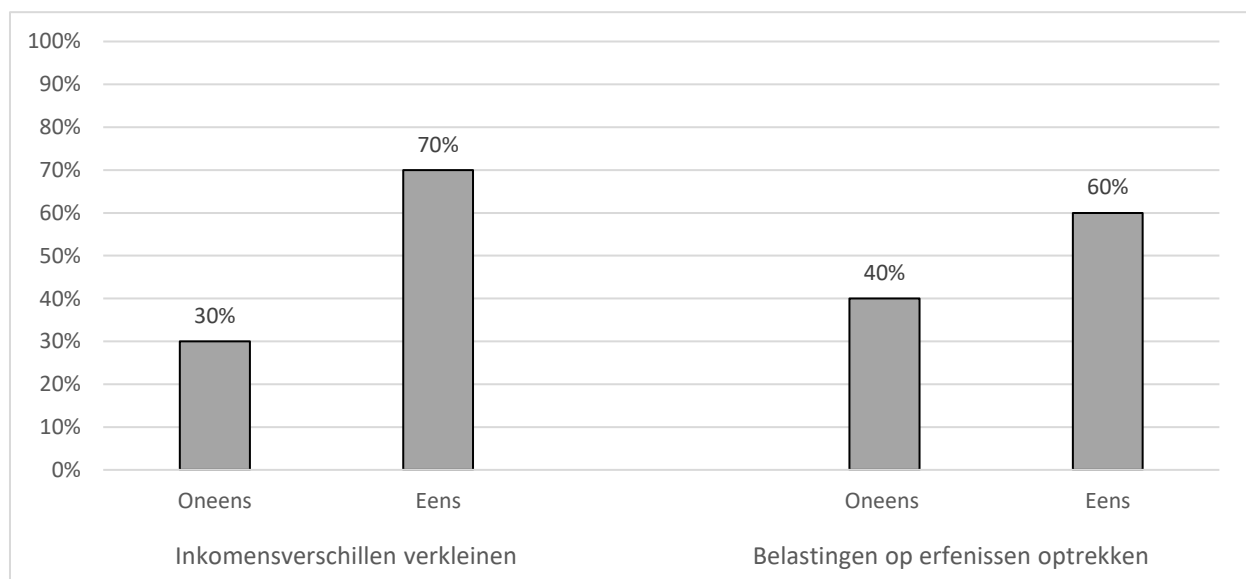
Economisch ongelijkheid aanpakken, hoe en waarom?

In onze vragenlijst peilden we ook naar jullie mening over beleidsvoorstellen betreffende economische ongelijkheid. Zo vroegen we jullie onder meer of de overheid meer maatregelen moet nemen om het verschil in inkomensniveau tussen mensen te verkleinen. Onderstaande **Figuur VIII** toont aan dat een grote meerderheid van 70 procent het eens is dat de overheid maatregelen neemt om het verschil in inkomensniveau te verkleinen (zij zijn het eerder eens, eens of helemaal eens met dit voorstel).

De discussie over erfenissen was een ander belangrijk thema van economische ongelijkheid. Zo werd er onder meer gevraagd hoe oneerlijk (0=erfenissen zijn oneerlijk omdat degenen die erven, geld krijgen zonder persoonlijke inspanning) of eerlijk (10=erfenissen zijn eerlijk omdat degenen die erven, geld krijgen als resultaat van de inspanning van hun ouders) de respondenten erfenissen vonden. De deelnemers moesten hun mening geven op de schaal van 0 tot 10. De gemiddelde score hiervan is 8. Dat wil zeggen dat het merendeel van de respondenten het krijgen van erfenissen als eerlijk beschouwt. Maar tegelijk toont onderstaande grafiek aan dat een meerderheid (60%) van de respondenten voorstander is om een belasting op erfenissen boven een bepaald bedrag op te trekken.

De steun voor het optrekken van belastingen op erfenissen hoeft echter niet zo verrassend te zijn als we kijken naar de redenen voor ongelijkheid. We vroegen jullie naar de redenen waarom de rijken rijker zijn dan de armen, en de reden die op het meeste bijval kan rekenen is het feit dat de rijken uit een rijke familie komen (90 procent is het hiermee eens).

Figuur VIII – Publieke opinie over maatregelen met betrekking tot economische ongelijkheid

Opvallend is echter dat de sociale klasse waartoe mensen zichzelf rekenen, *geen* invloed lijkt te hebben op hun voorkeuren over herverdelingskwesties. Zowel respondenten die zich rekenen tot de hogere sociale klasse als zij die aanduiden tot een lagere sociale klasse te behoren, hebben een gelijkaardige visie over beleid om inkomensverschillen te verkleinen en over erfeniskwesties. Van alle deelnemers aan onze studie zegt 40 procent tot de lagere middenklasse te behoren, en 44 procent tot de hogere middenklasse – 4 procent tot de arbeidersklasse, 4 procent tot de hogere klasse en slechts 1 procent tot de lagere klasse (nog eens 5 procent wilde de vraag liever niet beantwoorden).

Om economische ongelijkheid aan te pakken, hebben overheden verschillende vormen van (financiële) steun in het leven geroepen voor verschillende groepen in de samenleving. Daarom peilden we in de vragenlijst naar uw mening over zulke overheidssteun. Meer specifiek legden we u de vraag voor in hoeverre 1) ouderen, 2) drugsverslaafden, 3) mensen met een beperking, 4) werklozen, 5) investeringsbankiers en 6) landbouwers zulke overheidssteun verdienen (0= helemaal niet verdienen; 10= heel erg verdienen).

Figuur IX toont per groep in de samenleving de gemiddelde score aan tussen 0 en 10. Uit deze cijfers blijkt dat het merendeel vindt dat *mensen met een beperking* (gemiddelde score van 7,4) het meest overheidssteun verdienen. Ook een grote meerderheid vindt dat *ouderen* (gemiddelde score van 6,7) overheidssteun moeten krijgen. *Investeringsbankiers* (gemiddelde score van 1,9) daarentegen, verdienen het volgens u niet om overheidssteun te ontvangen. Opvallend is dat overheidssteun voor *werklozen* (alsook voor landbouwers) veel minder evident is voor veel mensen. De meningen over de noodzakelijkheid van steun voor deze groepen, zijn duidelijk meer verdeeld.

Figuur IX – In hoeverre verdienen groepen in de samenleving overheidssteun (gemiddelde score)

